

Állatvédő-Egyesület a madárvédelemnek társadalmi úton való felkarolása érdekében kifejtett, hálás érzettel emlékezem meg a földmivelésügyi és vallás- és közoktatásügyi miniszter uraknak az egyesület irányában tanúsított pártfogásáról, mely az állami költségvetésben is kifejezésre talált és őszinte köszönettel tartozom a K. M. O. K. igazgatójának, HERMAN OTTÓ-nak, nagyrabecsült barátomnak és munkatársainak, a kik lekötelező előzékenységgel részesítették az egyesületet szakszerű támogatásukban.

die Tätigkeit, welche der Verein im Interesse der Mitwirkung der Gesellschaft zu Gunsten des Vogelschutzes entwickelt hat, erwähne ich mit dankbarem Gefühl dies Wohlwollen der Minister für Ackerbau sowie für Kultus und Unterricht, welches auch in dem Staatsvoranschlage Ausdruck gefunden hat und spreche meinen aufrichtigen Dank meinem geschätzten Freunde OTTO HERMAN, dem Leiter der Ornithologischen Centrale und seinen Mitarbeitern aus, welche mit verbindlicher Zuvorkommenheit dem Vereine ihre fachgemässe Unterstützung zuteil werden liessen.

Levél az olasz madárvásárról.

Írta CHERNELHÁZI CHERNEL ISTVÁN.

Előljáró megjegyzés.

A M. Kir. Ornithologiai Központ megragadta az alkalmat, hogy az elmúlt 1911. évben Turinba összehívott állatvédő-kongresszus alkalmával abszolút megbízható adatokat nyerjen Olaszország madárvédelmének jelenlegi állásáról. E célból felkérte a Központ érdemes tiszteleti tagját, a külföldi ornithologiai körökben is jól ismert és nagyra tartott CHERNELHÁZI CHERNEL ISTVÁNT, a ki a kongresszuson mint a Magyar Állatvédő Egyesületek Szövetsége hivatalos kiküldöttje jelent meg, hogy a mennyire éppen lehetséges, fordítsa figyelmét arra, miként bánnak az apró madarakkal, különösen miként nyilvánul ez meg nyilvánosan és írjon észleleteiről objektív ismertetést.

A Központot erre a kérésre első sorban az indította, hogy újabban gyakran hallotta: milyen nagy a különbség az apró madarakkal való bánásmódban a múlt és a jelen között és hogy Olaszország már védelmi szabályokat léptetett életbe és tette ezt különösen az iskolákban.

Ha a társadalom hajlandó is a madarat, különösen a vonuló madarat *res nullius*-nak tekinteni, a M. Kir. Ornithologiai Központ éppenséggel nem csatlakozhatik ehhez a nézethez, mert a madárnak fészkelésénél fogva honossága van, biologiailag pedig mélyen beletnyúl a természet és így az ember háztartásába is és hatását meg kell ismerni, valamint ehhez mértén kell kezelni. Evvel az elvi állásponttal ellenkezik minden itthon és az idegenben gyakorolt mértéktelen összefogdosás, a mi egyben az első lépés a teljes kiirtás felé. Intézetünk objektíve szemléli az ügyet, be is látja, hogy Olaszországnak nehéz radikális eljárást követni, mert egy mély gyökereket vert népszokásról van szó, mely ellen csak a nép általános műveltsége léphet fel sikerrel; de addig is folyton és folyvást tenni kell ellene. Most pedig következzen a jelentés.

Budapest, 1912 január 25.

A M. Kir. Ornithologiai Központ.

Ein Brief vom italienischen Vogelmarkt.

VON STEFAN CHERNEL VON CHERNELHÁZA.

Vorbemerkung.

Die Kön. Ung. Ornithologische Centrale benützte die Gelegenheit des im verflossenen Jahre 1911 nach Turin einberufenen Tiererschutz-Kongresses dazu, um über den gegenwärtigen Stand der Vogelschutzfrage in Italien absolut verlässliche Nachrichten zu erhalten. Zu diesem Zweck ersuchte die Leitung der Centrale ihr hochverdientes Ehrenmitglied, den auch in ornithologischen Kreisen des Auslandes wohlbekannten und geschätzten Ornithologen STEFAN CHERNEL VON CHERNELHÁZA, der auf dem Kongresse als offizieller Ablegat des ungarischen Bundes der Tierschutz Vereine anwesend war, soweit als möglich auf die Behandlung der kleinen Vögel, so wie sich dieselbe öffentlich präsentiert, ein Augenmerk zu haben und darüber in objektiver Art zu berichten.

Die Centrale wurde hierbei in erster Reihe besonders durch den Umstand geleitet, dass in neuerer Zeit vielfach erzählt wurde: wie gross der Unterschied in der Behandlung der kleinen Vögel zwischen früher und jetzt sei und dass Italien auch schon Massregeln, besonders in den Schulen, eingeführt habe.

Wenn man gewöhnlich auch geneigt ist, besonders den Zugvogel als *res nullius* zu betrachten, so könnte sich eben die Kön. Ung. Ornith. Centrale dieser Anschauung nicht anschliessen, weil der Vogel durch sein Brüten Heimatsrecht besitzt und auf seinem Brutort biologisch viel zu tief in den Haushalt der Natur, somit auch in jenen des Menschen eingreift, daher auch diesem Eingriffe gemäss zu erkennen und zu behandeln ist. Diesem Prinzip steht jede masslose Ausbeutung in der Fremde sowie in der Heimat, welche die Etappe der Ausrottung ist, entgegen. Unser Institut betrachtet die Sache objektiv und sieht es auch ein, dass Italien kein radikales Verfahren befolgen kann, handelt es sich doch um einen tief eingewurzelten Brauch, gegen welchen nur allgemeine Aufklärung siegen kann; man muss aber unausgesetzt dagegen ankämpfen. Und nun möge der Bericht folgen.

Budapest, am 25. Januar 1912.

Die Kön. Ung. Ornith. Centrale.

Különös érzelmekkel üldögéltem az elmúlt (1911) október havának 10-ik napján a dolomitok fenségesen vad Fella-völgyében robogó Pontebba-vasut gyorsvonatján, hogy végig rohanva Észak-Olaszország olajfás szőlőültvényein és rizsföldjein, Lombardia székhelyének, Milánónak érintésével, Torinóba igyekezzem, Piemontnak s egykor a szárd királyságnak és egész Olaszországnak is fővárosába.

Nem az ott rendezett nemzetközi ipar- és munkakiállítás csábított az utazásra, nem is a derült déli ég vagy az olasz művészet, hanem az ott ülésző nemzetközi állatvédő kongresszus.

Hogyne lüktettek volna bennem „különös érzelmek“, mikor arra gondoltam, hogy az utas minden egyebet találhat a szép Itáliában, de jó indulatot az állatok iránt csak ritkán s most mégis nemzetközi tanácskozásokra gyűl egybe egy esomó idegen azon a földön, melynek lakói milliószámra fogják és fogyasztják a tőlünk délre vonuló hasznos madarakat.

Nem tagadom a „különös érzelmek“ mellett nem kevésbé eltöltött a kíváncsiság is s folyvást bizgatott a kérdés: vajjon, hogy miképpen fog festeni egy állatvédő kongresszus az ornithophagok e klasszikus hazájában? lesz-e sikere, súlya? s nem fog-e az eredmény a jó ügynek inkább kárára, mint hasznára válni?

Ilyen benső kérdezetés és kételkedés közt nézegettem fülkém ablakából a mellettem elmaradó vidéket. Pontebbatól Milánóig 462 km. hosszú az útvonal s innen Torinóig 150 km., azaz összesen 612 km. Elég nagy darab földön visz tehát keresztül a vasút s bár tüzetes szemlélődésre nem sok időnk marad az egyes pontokon, egészben mégis elég sokat láthatunk, ha jól nézünk. Sajnos, a mit én kerestem, azt csak elvéve láttam: t. i. *madarat*. Szinte óriási kert az egész táj, csupa ültetvény, kultúra, a sivárság minden nyoma nélkül s azt vélnők, e tengernyi szeder- és olajfa, meg szőlőlugas csak úgy hemzseg a szárnyasok sokaságától . . . ámde nagyban csalódunk. Sehoh az ágakon nem ugrál madár-

Am 10. Oktober des verfloßenen Jahres (1911) sass ich von ganz eigentümlichen Geföhlen durchdrungen in einem Schnellzuge der Pontebbabahn, welcher das wildromantische Dolomital des Fellabaches durchsauste, um die Reisfelder und ölbaumbestandenen Weinpflanzungen Norditaliens dureheilend, mit Berührung der lombardischen Hauptstadt Milano die ehemalige Residenz des sardischen Königreiches und ganz Italiens, die Hauptstadt von Piemont, Torino zu erreichen.

Nicht die hier arrangierte internationale Industrie- und Arbeit-Ausstellung war es, welche mich zur Reise verlockte, auch nicht der wolkenlose südliche Himmel oder die Kunst Italiens, sondern der hier tagende Tiersehutz-Kongress.

Es mussten mich ja ganz „eigentümliche Geföhle“ beschleichen bei dem Gedanken, dass man im schönen Italien alles andere finden kann, nur selten jedoch Sinn und Herz der Tierwelt gegenüber und doch versammeln sich behufs internationaler Beratungen die Teilnehmer fremder Länder gerade in dem Lande, dessen Bewohner die verschiedensten Arten unserer nach Süden wandernden nützlichen Vögel millionenweise fangen und verzehren.

Neben den „eigentümlichen Geföhlen“ empfand ich unteugbar auch Neugierde und fortwährend beschäftigte mich die Frage, wie wohl ein Tierschutz-Kongress in dieser klassischen Heimat der Ornithophagen aussehen kann? ob derselbe auch erfolgreich und gewichtig sein wird? ob das Resultat der guten Sache nicht mehr zum Schaden als zum Nutzen gereichen werde?

Unter solch innerlichen Fragen und Zweifeln schaute ich durch das Fenster meiner Abteilung auf das vorüberfliegende Gelände. Von Pontebba bis Milano beträgt die Streeke 462 Kilometer, von hier bis Torino 150 km, im ganzen daher 612 km. Die Bahn führt also durch ein grosses Stück Land und wenn auch an den einzelnen Punkten nicht viel Zeit zur eingehenderen Besichtigung verbleibt, kann man im grossen und ganzen dennoch ziemlich vieles sehen, wenn man nur gut hinschaut.

Was ich suchte, nämlich *Vögel*, konnte ich nur sporadisch erblicken. Das ganze Gelände hat fast den Anschein eines einzigen riesigen Gartens, lauter Plantagen, überall Kultur ohne

raj, sehol a levegőben nem mozog tollas lény.

Még az egybeüitt minden lépten-nyomon felbukkanó fekete sereg képviselői, a varjak (*Corvo*), sem mutatkoznak, szintúgy a verebek (*Passera*) proletárságai sem. Az egész hosszú úton mindössze csak két szarkát (*Gazza*), itt-ott pár verebet (*Passera*) s Milánó vidékén, a rizsföldeken, két esapat réti pipiskét (*Anthus pratensis*, *Pispola*) láttam: tehát két honi és egy, épp ez időtájt vonuló, északibb fajt. Nem a zaj, a piszok, a művészet esodás alkotásainak tömördeksége és a viruló táj Olaszországban a jellemző, hanem a madártalanság. Legalább az én szemembe ez a vonás rajzolódott bele legélesebben.

S úgy mint a vonatról nem láttam madarat, nem láttam a városokban sem, melyekben útközben megállapodtam. Azaz, hogy mégis láttam: galambokat az épületek közt és verebeket (*Passera oltremontana*) a milánói világhírű temetőben. Itt a béke hónapában akadt egypár, de alig ismertem reájuk. A nálunk oly szemtelen, tolakodó, kofálgató madár itt úgy él, mint a nyilvánosságot kerülő, félreeső zugolyokban meghúzódó, bujkáló, rossz lelkiismeretű tolvaj. A remek sirkövek és emlékek zúgaiban szinte rejtőzve tanyáznak s ember közeledtére nyomban szárnyra kelnek, mintha karvalyt pillantanának meg. Nemzedékeken keresztül öröklött tapasztalás tette őket ily szemesekké, hiszen itt az ember a karvaly, mert karvaly már nincs, mivelhogy az ember azt is megette.

De hogy a tiszta igazság mesgyéjét el ne hagyjam és senki elfogultsággal ne vádolhasson, sietek kijelenteni, hogy még másutt

eine Spur der Öde und man könnte meinen, dass die Massen der Maulbeer- und Ölbäume sowie der Weinlauben von den Mengen gefiederter Bewohner nur so wimmeln sollten... doch welche Täuschung.

Nirgends auf den Zweigen bewegen sich Vogelseharen, in den Lüften sind keine gefiederten Geschöpfe zu sehen. Selbst die ansonsten auf Schritt und Tritt auftretenden Vertreter des schwarzen Heeres, die Krähen (*Corvo*), zeigen sich nicht und ebensowenig die Proletargesellschaften der Sperlinge (*Passera*). Auf dem ganzen langen Wege sah ich insgesamt nur zwei Elstern (*Gazza*), hie und da einige Sperlinge (*Passera*) und in der Gegend von Milano auf den Reisfeldern zwei Flüge des *Wiesenpiepers* (*Anthus pratensis*, *Pispola*): also zwei einheimische Arten und eine gerade zu dieser Zeit ziehende nördliche Art. Nicht der Lärm, der Schmutz, die vielen wundervollen Schöpfungen der Kunst und die blühende Gegend bilden den Charakterzug Italiens, sondern das *Fehlen der Vogelwelt*.

Für mich wenigstens war es dieser Zug, welcher sich meinem Auge am schärfsten einprägte.

Ebenso wie von der Bahn keine Vögel zu sehen waren, konnte ich auch in den Städten, wo unterwegs gehalten wurde, keine Vögel erblicken. Das ist, einige konnte ich doch sehen, nämlich Tauben zwischen den Gebäuden und Sperlinge (*Passera oltremontana*) im weltberühmten *Friedhofe* zu Milano. Hier im Reiche des Friedens hausten einige, doch konnte ich dieselben wahrlich kaum erkennen. Dieser bei uns so unverschämte, zudringliche fratschelnde Vogel lebt hier als ein die Öffentlichkeit meidender, in abseits gelegenen Winkeln hausender, sich versteekender Dieb, welcher ein böses Gewissen hat. Fast versteekt hausen sie in den Winkeln der herrlichen Grabsteine und Denkmäler. Bei Annäherung eines Menschen gebrauchen sie sofort ihre Flügel, als hätten sie einen Sperber erblickt. Die Generationen hindureh vererbte Erfahrung machte sie so vorsichtig, weil ja hier der Mensch der Sperber ist; Sperber gibt es hier ja keine mehr, hat doch der Mensch auch diese schon längst verzehrt.

Um jedoch die Grenze der reinen Wahrheit nicht zu verlassen und um auch nicht des Vorurteiles verdächtigt zu werden, beeile ich

is akadtam madárra, még pedig temérdek sokra és nyomban el is akarom árulni: hol, hogy az idegenből jövő ornithologust megkíméljem a hiábavaló fáradságtól, melyben kétségtelenül része lenne, ha a megszokott módon és az ismeretes utakon iparkodnék Olaszföld madárfaunáját tanulmányozni. Itt nem a szabadban, kirándulásokon, messzelátóval fegyverzett szemmel érhetünk leghamarább célhoz, hanem a városok legforgalmasabb terein: a piacokon, a esemegeüzletekben és a mészárszékekben! Oda künn az ijesztően néptelen kertek, ültetvények nem is sejtetik velünk, hogy mennyi madár van mégis Olaszországban, kivált így vonulás szakában, esakhogy persze ez a madárság nem olyan eleven, sürgölődő, hangos népség ám mint a miénk, hanem mozdulatlan, néma és holt. Szakajtókosarakban vagy kupacokban felhalmozva, csomókba fűzve, zsinegen lógva láthatjuk a madarak ezreit minden reggel az említett helyeken s ha alkonyat felé ugyancsak végigjárjuk azokat, ámulva tapasztalhatjuk, hogy számuk mennyire megfogyott, sőt itt-ott, a hol reggel még garadában hevert vagy esüngött a sok-sok apró madárhulla, hírmondó sem akad belőlük. Hová lettek? Elvándoroltak a konyhába és az izletes risottóba vagy polentába sítve az ízenczedő gyomrokba. Valaha nálunk is szerepelt vendéglőink étlapjain az „apró madarak hagymával“ étel és sajnos még most is szerepel a „fenyvesmadár“: — de szó, a mi szó. ezzel a nyalánsággal a mi józan népünk soha sem élt, hanem csak egyesek, a kulináris élvezetek szecsesszionistái csiklandozták vele izelő szerveiket. Másként a román népek, kivált az olaszok. Náluk az apró madarak, az „*uccelli piccoli*“, emberemlékezet óta — mint köztudomású — valósággal néptáplálék számba mennek s válogatás nélkül möhön költi el ez apróságokat tömegesen — épp azért, mert apróságok, sok kell belőlük — szegény és gazdag, munkás és úr egyaránt. A honos és állandó fajokat már szinte régen kipusztították, berendezkedtek hát olyképpen, hogy a vonulás szakában jövő-menő madárságot, a technika haladott eszközeit hatványozott felfanggal alkalmazva, lehetően minél kiadóbban kerítsék meg. Belátás, emberi érzület, a madárság jelentőségének felismerése ismeretlen hangok az olasz lélek hangszerein. Az olasz a madárban nem lát mást, mint a mi népünk

mich zu versichern, dass ich auch anderwärts Vögel antraf und zwar ungeheuer viele. Ich werde es auch gleich verraten: wo, damit ich den aus der Fremde hieherkommenden Ornithologen von der unnötigen Mühe verschone, die Ornithologie Italiens in der gewohnten Weise und auf den bekannten Wegen zu studieren. Hier gelangt man nicht im Freien, auf Exkursionen, mit Feldstecher bewaffnetem Auge am ehesten zum Ziele, sondern auf den Plätzen der Stadt, wo der grösste Verkehr stattfindet, auf den Märkten, in den Delikatessenhandlungen und in den Fleischbänken. Draussen in den erschreckend entvölkerten Gärten und Plantagen haben wir gar keine Ahnung, wie viele Vögel es dennoch in Italien gibt, besonders zur Zugzeit, nur sind diese Vögel nicht das lebhafteste, behende lärmende Volk wie bei uns, sondern dieselben sind bewegungslos, stumm und tot. In Körbchen oder Häufchen gesammelt, zu Büscheln zusammengebunden und aufgehängt sieht man an den erwähnten Plätzen des Morgens Tausende Vögel aufgestapelt und wenn man abends wieder an denselben vorübergeht, macht man verwundert die Erfahrung, wie stark die Anzahl der Vögel abgenommen hat, dass sogar an manchen Plätzen, wo morgens die vielen, vielen kleinen Vogelkadaver noch in Massen herumlagen oder hingen, auch nicht ein einziger verblieben ist. Wo sind sie hingekommen? Sie wanderten in die Küche, und von hier in den schmackhaften Risotto oder in die Polenta gebraten in den Magen der italienischen Feinschmecker. Einstens gab es auch auf den Speisekarten unserer Restaurants eine Speise namens „Kleine Vögel mit Zwiebel“ und sind leider auch heute noch die „Krametsvögel“ auf denselben zu finden, doch kitzelten sich bei uns mit diesen nur einige Sezessionisten der kulinarischen Genüsse ihre Geschmacksorgane — unser nüchternes Volk hatte nach diesen Leckerbissen nie Verlangen. Ganz anders die romanischen Völker, besonders aber die Italiener. Bei diesen galten die kleinen Vögel, die „*uccelli piccoli*“ seit Menschengedenken — wie dies allgemein bekannt ist — als wirkliche Volksnahrung, und werden diese Kleinvögel von Arm und Reich, Hoch und Nieder ohne Auswahl heiss hungrig in Massen — eben weil sie klein sind, braucht man viel von ihnen — verzehrt.

a lehullott száraz ágban, az eső nyomán termő gombában vagy az erdő-mező vadvirágában. Isten adományát, mely senkié és mindenkié, a miből mindenki markolhat tetszése szerint. És hozzá még azt is tartja, a madár jön-megy, úgy sem marad itt.

Mikor Milánóban, majd utóbb Génovában és kivált Veronában láttam az igazi madárvásárokat, az apró madarak fogott és lövött halmozait, a kosárszámra kínált mezei, erdei és kalandra-pacsirtákat, (*Lodola*, *Tottavilla*, *Calandra*), a kedves vörösbegyek (*Pettirosso*) ezreit, tengeliczeket (*Cardellino*), csízeket (*Lucarino*), zöldikéket (*Verdone*), barázdabillegetőket (*Ballerina*), czinegéket (*Cincia*) (belőlük legkevesebb volt, mert nem költözők), pipiskéket (*Cappellaccio*), sordélyokat (*Strillozzo*), citrom- (*Zigollo giallo*), nádi- (*Migliarino di padule*), kövi- (*Zigolo muciatto*), kerti- (*Ortolano*) és sövényársármányokat (*Zigolo nero*), sőt csipetke kis ökörzemeket (*Scricciolo*) és királykákat (*Regolo*) is a természetesebb fekete- (*Merlo nero*) és énekesrigók (*Tordo*) csomóival egyetemben¹ . . . bizony-bizony eliszonyodtam.

És még inkább elkomoritotta hangulatomat az a módja az árúsításnak, melylyel ezeket a szerencsétlen áldozatokat, a mi kedves és gondosan őrzött rovarirtó nyári vendégeinket piacra hozzák és a vásárló közönségnek kínálgatják. A madaras sátrak-

¹ Október derekán fecskéket már nem láttam a piacokon, csak egy sarlósfecskét (*Rondone*). Egyéb madarak közül 1—2 fürjet (*Quaglia*), pár erdei szalonkát (*Beccaccia*) s Veronában egy mogyorósajkót (*Nocciolaia*), még pedig vékonyesőrűt, tehát vándort.

Die einheimischen und ständigen Arten sind schon längst ausgerottet, weshalb Einrichtungen getroffen wurden, die auf dem Zuge befindliche Vogelwelt durch mit erhöhter List durchgeführte Anwendung der Errungenschaften der fortschreitenden Technik in je ausgiebigerer Menge einzufangen. Einsicht, menschliche Rührung, die Erkenntnis der Bedeutung der Vogelwelt sind unbekannte Töne auf der Klaviatur der italienischen Seele.

Der Italiener sieht in dem Vogel nichts anderes als unser Volk in dem abgefallenen trockenen Aste, in dem Pilze, welcher nach Regenwetter emporschießt oder in den wildwachsenden Blumen von Wald und Feld. Es sind Gaben Gottes, welche allen und Niemandem angehören, von welchen jeder nach Belieben nehmen kann. Dabei ist auch noch die Auffassung herrschend, dass der Vogel kommt und geht, d. i. sowieso nicht hier verbleibt.

Als ich in Milano, später in Genova und besonders aber in Verona die wirklichen Vogelmärkte antraf, die Haufen gefangener und erlegter Vögel, die korbweise angebotenen Feld-, Heide- und Kaland-Lerchen (*Lidola*, *Tottavilla*, *Calandra*), die Tausenden der lieblichen Rotkehlchen (*Pettirosso*), die Distelfinken (*Cardellino*), Zeisige (*Lucarino*), Grünlinge (*Verdone*), Bachstelzen (*Ballerina*), Meisen (*Cincia*, diese waren die wenigsten, da sie keine Zugvögel sind!), Haubenlerchen (*Cappellaccia*), Grau- (*Strillozzo*), Gold- (*Zigolo giallo*), Rohr- (*Migliarino di padule*), Zipp- (*Zigolo muciatto*), Garten- (*Ortolano*) und Zaunammer (*Zigolo nero*) sogar auch die winzigen Zaunkönige (*Scricciolo*) und Goldhähnchen (*Regolo*) nebst den ansehnlichen Amseln (*Merlo nero*) und Singdrosseln (*Tordo*)¹ . . . wahrlich es graute mir.

Und noch mehr verdüsterte es mein Gemüt, wie diese unglücklichen Opfer, unsere lieben und sorgsam geschützten insektenvertilgenden Sommergäste, auf den Markt gebracht und dem kaufenden Publikum angeboten werden. In den Vogelzelten sitzt gewöhnlich eine bössängige, vieles mitgemachte Verkäuferin

¹ Mitte Oktober fand ich keine Schwalben mehr auf den Märkten, nur einen Segler (*Rondone*). Von anderen Vogelarten waren 1—2 Wachteln (*Quaglia*), einige Waldschneppen (*Beccaccia*) und in Verona ein Nusshäher (*Nocciolaia*), u. zw. ein schlankschnäbliger daher ein wandernder vorhanden.

ban rendszerint mord tekintetű, nagyidőket átélt kofa ül az asztal mögött s kezeivel gyors mozdulatokat téve, szemeit a járókelőkre függesztve, hadaró kiabálással csalogatja oda a közönséget. El-elnézegettem ezeket a rideg nőket. Mozgó ujjaik hihetetlen gyorsasággal mellesztgették az apró madárhullákat, a lefosztott toll pedig belehullott a lábuknál álló ládába, mely oly rohamosan telt meg, mint akár a fűrészmalomban a lehulló fűrészporszáma számára való láda. Egy-két fogásra csupasz lett a kis madártest s oda került az asztal szélére a többiek sorába. Különösen ékes, czífra madárfajok mintegy czégérül a tetőzetről csüngtek le, a többi faj külön osztályozva garmadában vagy kosarakban hevert. Egy csomó finom zsinég egészítette ki a sátor berendezését, a mire a megvásárolt tuezatokat fűzték e madárarúsító nők. Egy-egy tuezat ára 80 centesimetől 1 lira 20 cent. közt váltakozik. A verebek halmazaiban szememet szűrta az élénkebb színű gesztenyebarnásabb olasz veréb (*Passer italiae*, *Passera*) is, egyébként csak mezei verebet (*Passera matuggia*) kínáltak eladásra. Utálatom fokozódott, mikor egyik bódé előtt ötemeletre felrakva apró kalitkák bástváját pillantottam meg s mindegyikben egy-egy élő énekes madarat. Vigan sürgölődtek szennyes, szűk ketreczükben s csicseregtek mint tavaszszal az ébredő szerelem szakában. Szegény nyomorult elámitottak til csalogató madarak ezek, valamennyinek szemét tüzes dróttal ki-sütötte a kegyetlenség, hogy a világtalan teremtes ne lássa maga körül a hervadást, a levélhullást s azt higgye, örök tavaszban él. Ezeket jó áron kínálják, mert elengedhetetlen tartozékai a madarásztanyának s a jó csalogató madár kincsét ér a telhetetlen madarásznak. Volt itt egy gombalakúan végződő, szegeshegyű rúdra ültetett kitémött vörös vérese (*Gheppio*), meg egy élő, lábain béklyót viselő karvaly (*Sparviere*) is. Ezek is a madarásztatnál használatosak, mert az aprómadárság seregbe gyülekezve haraggal támad a gyűlölt kampososörű, görbe karmú rablólovagra, a rejtekből leső madár vadásznak alkalmat szolgáltatva, hogy egy lövéssel egyszeriben 10—20 essék áldozatul a csoportosulók közül. Erre a czélra különben a kuvikot (*Civetta*) is használják, szakasztottan úgy mint mi a nagy fülesbaglyot (*Gufó reale*), a

hinter dem Tische, welche ihre Augen auf die Passanten heftend, mit ihren Händen rasche Bewegungen ausführend unter lautem Geschrei das Publikum hineinzulocken versucht. Oft schaute ich diesen Weibern zu. Mit unglaublicher Geschwindigkeit rupften ihre beweglichen Finger die kleinen Vogelkadaver: die ausgerupften Federn fielen in eine Kiste zu ihren Füßen, welche sich so rasch füllte, wie die Kiste mit Sägespänen in einer Sägemühle. Durch ein-zwei Griffe war der kleine Vogelkörper entfedert und wurde in die Reihe der übrigen auf den Tischrand gelegt. Besonders schöne, bunte Vögel hingen gleich Schildern von der Decke herunter, die übrigen waren artenweise sortiert in Haufen oder Körben aufgestapelt. Die Einrichtung des Zeltes wurde noch durch einige dünne Bindfadenstränge ergänzt, mit welchen die verkauften zu Dutzenden zusammengebunden wurden. Das Dutzend wurde zu 80 bis 120 Centesimi verkauft. Unter den Sperlinghaufen fielen mir die lebhaft gefärbteren, mehr kastanienbrannen italienischen Sperlinge (*Passer italiae*, *Passera*) auf, ausser diesen wurden mir Feldsperlinge (*Passera matuggia*) angeboten. Mein Ekel steigerte sich noch, als ich vor einem Zelte eine aus fünfstockhoch aufgeschichteten kleinen Käfigen errichtete Bastei erblickte. In jedem Käfige befand sich je ein lebender Vogel. Mitunter hüpfen sie in ihren engen schmutzigen Käfigen herum und zwitscherten wie im Frühling zur Zeit des Erwachens der Liebe. Arme, elende Betrogene ihr! Es sind die Lockvögel, deren Augen in grausamer Weise mit glühenden Drähten ausgestochen wurden, damit das arme erblindete Geschöpf nicht das Hinwelken, das Fallen des Laubes sehe und glaube es lebe im ewigen Frühlinge. Diese werden für hohe Preise verkauft, weil sie unerlässliche Bestandteile des Vogelhandels bilden und der gute Lockvogel für den Vogelsteller einen wahren Schatz bedeutet. Auch ein ausgestopfter Turmfalke (*Gheppio*) befand sich hier, welcher auf einer knopfförmig auslaufenden, an der Spitze mit einem Nagel versehenen Stange aufgestellt war, ebenso auch ein lebender Sperber (*Sparviere*). Diese werden ebenfalls bei der Vogeljagd benützt, indem die Kleinvögel diese krummschnäbligen, bekrallten Raubritter mit grosser Wut scharenweise angreifen und

buhút, a ragadozó és kártékony madarak könnyebbszerrel való elejtésére.

És micsoda büszkeséggel tér vissza a madár- vadász a sikeres kirándulás után! Tanúja voltam Veronában egyik este, mikor két vadász egy fiúval vadászatról visszakerült a városba. A fiú vitte egyik kezében a gombavégű, szög- geshegyű düczot, másik kezében a fűzvevő- bő- l csinált szűk kalitkában a kuvikot (*Civetta*), a puskások pedig zsinégháló tarisznyájukban egyenként legalább 150 db. apró madarat czípeltek s kiakasztva, hogy a járókelők figyel- mét biztosan felkeltsék, néhány fekete rigót! Oly öntelten, szenvedélytől lobogó arcczal tartottak a főntzára, mintha legalább is mindmegannyi medvét ejtettek volna el s mutogatták magukat hősökként a korzó legsűrűbb közönségnek.

Ilyen viszonyok közt bizony nagy várako- zással és a sikerbe vetett kevés reménység- gel léptem a torinói Vincenzo Troya-terembe, a hol az Olaszországban elsőizben tartott nem- zetközi állatvédő-kongresszus ülésezett 1911 okt. 12—15-ig. A tárgysorozat 18 pontban felölelte az állatvédelem összes aktuális kér- déseit s köztük a 14-ik pont — az engem különösen érdeklő — így szólt: „A hasznos madarak helyi védelme és biztosítása. Nem- zetközi egyezmény a vonuló madarak védelme érdekében“.

Hát csakugyan lehet efféléről is beszélni ezen a kongresszuson? Itt, a hol a talaj siva- tag és a szó természetesen pusztában hang- zik el? Fiilelgettem, tapogatóztam, kérdezős- ködtem előzetesen és ime, nagy meglepeté- semre olyan dolgokat hallottam RICCABONE FERENCZTÓL, az immár 40 év óta fennálló torinói állatvédő-egyesület jóságos szemű, tisztos munkában megöszült, nagyszakállú tít- kárától, ki egyúttal a kongresszusnak is lelke volt, a melyek a mily meglepők, épp oly tanulságosak voltak. Ő mondta, hogy amaz intézmények közül, a minők a hatásos madár- védelem előfeltételeinek legerősebb ténye-

dadurch dem im Verstecke lauernden Vogel- steller Gelegenheit geben, mit einem Schusse 10—20 Stück derselben zu erlegen. Zu diesem Zwecke wird übrigens auch der Steinkauz (*Civetta*) benützt, genau so wie bei uns der Uhu (*Gufo reale*) behufs leichteren Erlegens der schädlichen und der Raubvögel.

Und mit welchem Stolze ein solcher Vogel- jäger von einer erfolgreichen Exkursion zurückkehrt! In Verona war ich eines Abends zugegen, als zwei Jäger mit einem Knaben von der Jagd in die Stadt heimkehrten. Der Knabe trug in einer Hand den pilzförmig endigenden, an der Spitze mit einem Nagel versehenen Schlag, in der anderen Hand in einem aus Weidenruten geflochtenen engen Bauer den Kanx (*Civetta*), die Jäger trugen in Netzen je 150 Kleinvögel und, um die Auf- merksamkeit des Publikums ganz sicher auf sich zu lenken, aufgehängt einige Amseln. Mit leidenschaftlich erregten Gesichtern und so selbstbewusst strebten sie der Hauptstrasse zu, als hätte jeder mindestens einen Bären erlegt und zeigten sich als wahre Helden auf dem Corso, wo das Publikum am dichtesten war.

Unter solchen Verhältnissen betrat ich mit grossen Erwartungen und betreffs der Resul- tate geringen Hoffnungen den Vincenzo Troya- Saal in Torino, wo der in Italien zum ersten Male gehaltene internationale Tierschutz- Kongress vom 12. bis 15. Oktober 1911 tagte. Die Tagesordnung umfasste in 18 Punkten sämtliche aktuellen Fragen des Tierschutzes und lautete unter diesen der 14. Punkt, welcher mich am meisten interessierte, fol- gendermassen: „Lokaler Schutz und Siche- rung der nützlichen Vögel. Internationale Vereinbarung zum Schutze der Zugvögel.“

Also kann man auf diesem Kongresse wirk- lich auch von derartigen Dingen sprechen? Hier, wo der Boden einer Wüste gleich ist und das Wort naturgemäss ungehört verhallt? Ich suchte, fragte, forschte und hörte zu meiner grossen Verwunderung solche Sachen von FRANZ RICCABONE, dem in Arbeit ergrauten, gutmütig blickenden, langbärtigen Sekretär des schon seit 40 Jahren bestehenden Tier- schutz-Vereines von Torino, der zugleich auch die Seele des Kongresses war, welche ebenso überraschend als lehrreich waren. Von ihm wurde mir mitgeteilt, dass von jenen Insti- tutionen, welche die mächtigsten Faktoren

zói, az „Ifjúsági madárvédő-liga“ már 1880 óta megszületett Itáliában s ma 400.000 tagja van; hogy immár vagy 20 állatvédő-egyesület szenteli munkásságának egy részét a madárvédelem ügyének; hogy röpiratok is jelentek meg a szárnyasok oltalma érdekében stb.

No hát ez már több mint kezdet, habár foganatja — úgy látszik — még nem sok van. De legalább indulás, az igaz, hogy nagyon meredek kapaszkodóra. Sok idő fog még eltelni, míg a jó irány uttörői felhágnak a hegyomromra és vigasztaló kilátásban részesülnek. És nemzedékek fognak jönni és veszni, míg a madármészárszékek elnéptelenednek s eltűnnek az olasz városok piacairól.

A kongresszuson a madárvédelem tárgyában elsőnek HARTMANN (Kölnből) szólott s azt javasolta, hogy mondassék ki az az óhaj, mely szükségesnek tartja mindazon államoknak a már meglevő madárvédelmi-egyezményhez való csatlakozását, melyek ezt a csatlakozást eddig elmulasztották. Utána én röviden vázoltam Magyarország madárvédelmének jelen állapotát, az elveket, mik annak megvalósításában vezetnek s azután következő konkrét indítványt nyújtottam be: „A kongresszus váltig elismeri a római nemzetközi gazdasági intézet 1909 december havában tartott közgyűlésének azt az óhaját, hogy mindazon államok, melyek az 1902. évi párisi madárvédelmi egyezményhez ez ideig hozzá nem járultak, mielőbb csatlakozásra bírandók. E célból a kongresszus bizza meg a torinói állatvédő-egyesület vezetőségét, mely egyúttal a kongresszus vezetősége volt, hogy ennek nevében tegye meg a kellő lépéseket ez irányban a kir. olasz kormány útján az illető külföldi államok kormányainál. Továbbá óhajtja a kongresszus, hogy a madárvédelemre úgy az elemi, mint gazdasági iskolákban megfelelően oktassák a növendékeket célravezető módon, hogy az eszme a nép minden rétegében idejekorán gyökeret verjen. Leghathatósabb tényezők e cél elérésében: a már sok helyt meghonosodott „Madarak és fák napja“ és az „Ifjúsági madárvédő-liga“ intézmények, nem különben idevágó röpiratok, naptárak

für die Vorbedingungen eines wirksamen Vogelschutzes sind, die „Jugend-Vogelschutz-Liga“ in Italien schon im Jahre 1880 entstand und derzeit 400 000 Mitglieder zählt; dass schon an die 20 Tierschutzvereine einen Teil ihrer Tätigkeit der Sache des Vogelschutzes widmen; dass im Interesse des Schutzes der Vögel Flugschriften erschienen sind, usw.

Nun, das ist schon mehr als der Anfang, obgleich der Erfolg — wie es den Anschein hat — noch ausblieb. Aber es ist dennoch ein Aufbruch, wenn auch auf eine steile Anhöhe. Es wird noch lange dauern, bis die Bahnbrecher der guten Richtung den Gipfel erreichen und von dort eine tröstliche Aussicht geniessen können. Und es werden noch Generationen kommen und gehen, bis die Vogelfleischbänke entvölkert werden und von den Märkten der italienischen Städte verschwinden werden.

Auf dem Kongresse sprach in Sache des Vogelschutzes als erster HARTMANN (Köln) und machte den Vorschlag, es solle der Wunsch ausgesprochen werden, es sei notwendig, dass sich die Staaten, welche bisher den Anschluss an die bestehende Vogelschutz-Konvention versäumt haben, sich derselben anschliessen. Nach ihm schilderte ich kurz den derzeitigen Stand des Vogelschutzes in Ungarn, die Prinzipien, welche in der Ausführung desselben massgebend sind und reichte dann folgenden konkreten Antrag ein: „Der Kongress schliesst sich vollkommen dem Wunsche der im Dezember 1909 abgehaltenen Generalversammlung des Internationalen Landwirtschaftlichen Institutes in Rom an, wonach sämtliche Staaten, welche der in Paris 1902 abgefassten Vogelschutz-Konvention noch nicht beitraten, je eher zum Beitritte zu bewegen sind. Zu diesem Zwecke betraue der Kongress die Leitung des Tierschutz-Vereines in Torino, im Namen des Kongresses die notwendigen Schritte im Wege der königl. italienischen Regierung bei den Regierungen der betreffenden Staaten zu unternehmen. Der Kongress hält es ferner für wünschenswert, dass die Schüler der Elementar- und landwirtschaftlichen Schulen in zweckdienlicher Weise im Vogelschutze unterrichtet werden, damit derselbe in allen Schichten des Volkes beizeiten Wurzel schlage. Die wirksamsten Faktoren zur Erreichung dieses Zieles sind die schon

tömeges terjesztése az iskolákban és népkönyvtárakban“.

Indítványomat, melyet a kongresszus egyhangúan elfogadott, francia nyelven, írásban is átadtam az elnökségnek, hogy annak teljes szövegét biztosítsam.

Utánam még FERRERI konzul, CUBILOHnak a montevideói állatvédőegyesület elnökének a madárvédelmet érintő közléseit olvasta föl, majd LOMBARD terjesztette elő az amsterdami állatvédő-egyesületnek a fecskék oltalmazását szorgalmazó értekezését, FÖRSTER berlini egyetemi tanár pedig szót emelt nemcsak a merőben hasznos madarak megvédése érdekében, hanem az oltalmat kiterjeszteni óhajtja olyan fajokra is, melyek már-már annyira megriktáltak, hogy kivészésük szinte előrelátható.

Nyugodt lélekkel mondhatom a kongresszus e részben is teljesen kielégített. Nem vártam tőle ennyit; s ha nem marad írott malaszt, a mit határozotunk, egy lépéssel mindenesetre előbbre jutunk azon az ösvényen, melyen szárnyasaink javát iparkodunk biztosítani.

Torinóból elmentem a már teljesen délszaki növényzettel ékeskedő, festőien szép fekvésű Genovába, a Riviera di Levante-t a Riviera di Ponente-től elválasztó hatalmas kikötővárosba. Gyönyörködtem az igazán „la superba“ jelzőre érdemes város mesészerű függő kertjeiben, pálma-, narancs- és babérültetvényeiben — de biz madarat itt sem igen láttam, legfeljebb néhány, az ember elől ijedten a magasba menekülő verebet (*Passera*), fekete rigót (*Merlo nero*), a legsűrűbb helyeken settenkedő füzikét (*Liù*), szürkebegyet (*Passera scopajolo*) és poszátát (*Beccofico*), melyek szerencsésen átmenekültek a tengerpartig Lombardián és Ligurián keresztül annyi sok lesipuskás figyelmét s annyi sok madarásztanyát elkerülve. Hogy azonban életük még itt sincsen valami nagy biztonságban, annak hangos tanúságát adta az a sok, időnként feldördülő puskalövés, mely a hegyolda-

vierorts eingebürgerten Institutionen des „Vogel- und Baumtages“ sowie der „Jugendlichen Vogelschutz-Liga“, ebenso auch das massenhafte Verbreiten einschlägiger Flugschriften, Kalender usw. in Schulen und Volksbibliotheken.“

Meinen Antrag, welchen der Kongress einstimmig akzeptierte, übergab ich in französischer Sprache auch schriftlich dem Präsidium, um dessen vollständigen Wortlaut zu sichern.

Nach mir wurden noch von Konsul FERRERI die Vogelschutz-Mitteilungen von CUBILO, dem Präsidenten des Tierschutz-Vereines in Montevideo vorgelesen, dann von LOMBARD die Abhandlung des Tierschutz-Vereines in Amsterdam über den Schutz der Schwalben vorgelegt; FÖRSTER, Professor an der Universität von Berlin erhob sein Wort, damit nicht nur die unbedingt nützlichen Arten, sondern auch jene geschützt werden, welche schon derart selten wurden, dass ihre Ausrottung schon fast voraussichtlich ist.

Ich kann mit ruhigem Gewissen aussprechen, dass mich der Kongress auch in diesem Teile vollkommen befriedigte. Ich hatte weniger erwartet; und wenn die gefassten Bestimmungen nicht nur auf dem Papier bleiben, so gelangen wir jedenfalls einen Schritt weiter auf jenem Wege, auf welchem wir das Wohl unserer Vogelwelt zu sichern bestrebt sind.

Von Torino begab ich mich in das malerisch schön gelegene, schon fast ganz mit tropischer Vegetation geschmückte Genova, in die mächtige Hafenstadt, welche die Riviera di Levante von der Riviera di Ponente trennt. Ich ergötzte mich an den märchenhaften Hängegärten, an den Palmen-, Orangen und Lorbeer-Plantagen der Stadt, welche wahrlich den Namen „la Superba“ verdient.

Vögel sah ich jedoch auch hier nur wenig, höchstens einige Sperlinge (*Passera*) und Amseln (*Merlo nero*), welche sich von dem Menschen erschrocken in die Höhe erhoben, einige im dichtesten Gebüsch umherschleichende Laubsänger (*Liù*), Heckenbraunellen (*Passera scopajola*) und Grasmücken (*Beccafico*), welche so vielen Schützen und Vogelstellern entronnen, sich durch die Lombardei und Ligurien hindurch bis an die Küste retten konnten. Dass jedoch ihr Leben auch noch